

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI

ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК

REVIEW OF LAW SCIENCES

huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

правовой научно-практический журнал

legal scientific-practical journal

2026-yil 3-son

VOLUME 10 / ISSUE 3 / 2026

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.ROLS.103](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.ROLS.103)

ISSN 2181-919X

E-ISSN 2181-1148

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.ROLS](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.ROLS)

Crossref
Content
Registration

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

“Yuridik fanlar axborotnomasi – Вестник юридических наук – Review of law sciences” huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 0931-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:

O. Choriyev

Muharrirlar:

E. Mustafayev, Y. Yarmolik, M. Sharifova, Sh. Beknazarova, X. Yuldasheva, E. Sharipov, K. Abduvaliyeva, Y. Mahmudov, F. Usmonova

Musahhih:

M. Tursunov

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1385.

Nashriyot litsenziyasi

№ 174625, 29.11.2023-y.

Jurnal 2026-yil 21-sentabrda bosmaxonaga topshirildi.

Qog‘oz bichimi: A4.

Shartli bosma tabog‘i: 26,2

Adadi: 100. Buyurtma: № 97.

Bosmaxona litsenziyasi

29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.

Bosmaxona manzili:

100047. Toshkent shahri,

Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY’ATI
BOSH MUHARRIR

B. Xodjayev – Toshkent davlat yuridik universiteti rektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

MAS’UL MUHARRIR

O. Choriyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Tahririy-nashriyot markazi direktori

TAHRIR HAY’ATI A’ZOLARI

Y. Kanyazov – O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi huzuridagi Yuridik kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti direktori, yuridik fanlar nomzodi

J. Tashkulov – O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Davlat va huquq instituti bo‘lim boshlig‘i, yuridik fanlar doktori, professor

U. To‘xtasheva – Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi direktori o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

M. Yasan – Balikesir universiteti Huquq fakulteti professori (Turkiya)

S. Ma‘mun – Islam Negeri universiteti o‘qituvchisi (Indoneziya)

Sh. Asadov – O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi Yuridik ta‘lim va sud-ekspertiza boshqarmasi boshlig‘i, yuridik fanlar doktori, professor

J. Nematov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ma‘muriy va moliya huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

M. Aminjonova – O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi Qonunchilik ijrosi ustidan nazoratni tashkil etish kafedrasida dotsenti, yuridik fanlar doktori

M. Raximov – Toshkent davlat yuridik universiteti Tadqiqot markazi boshlig‘i, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

I. Djurayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Sud hokimiyati, advokatura va huquqni muhofaza qiluvchi organlar sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

O. Narzullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

F. Maxmudov – Adliya vazirligi huzuridagi Yuridik kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti direktori o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Kadirova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi sho‘basi professor v.b., yuridik fanlar doktori

I. Yakubova – Toshkent davlat yuridik universiteti Intellektual mulk huquqi sho‘basi professor v.b., yuridik fanlar doktori

A. Muxamedjanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

N. Niyazova – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘zbek tili va adabiyoti sho‘basi professori, pedagogika fanlari nomzodi

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

Правовой научно-практический журнал «Вестник юридических наук – Yuridik fanlar axborotnomasi – Review of Law Sciences» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 0931.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Академии наук Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:

О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев, Е. Ярмолик, М. Шарифова,
Ш. Бекназарова, Х. Юлдашева, Э. Шарилов,
К. Абдувалиева, Й. Махмудов, Ф. Усмонова

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1385.

Издательская лицензия

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
21.09.2026.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 26,2 Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 97.

Лицензия типографии

от 29.11.2023 № 174626.

Отпечатано в типографии

Ташкентского государственного
юридического университета.

100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Б. Ходжаев – ректор Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

З. Эсанова – проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

О. Чориев – директор Редакционно-издательского центра Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

Е. Канъязов – директор Института переподготовки и повышения квалификации юридических кадров при Министерстве юстиции Республики Узбекистан, кандидат юридических наук

Ж. Ташкулов – заведующий отделом Института государства и права Академии наук Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

У. Тухташева – заместитель директора Агентства по противодействию коррупции Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

М. Ясан – профессор юридического факультета Университета Балыкесир (Турция)

С. Маъмун – преподаватель Исламского государственного университета (Индонезия)

Ш. Асадов – начальник управления юридического образования и судебной экспертизы Министерства юстиции Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

Ж. Нематов – профессор сектора административного и финансового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

М. Аминжонов – доцент кафедры организации контроля за исполнением законодательства Правоохранительной академии Республики Узбекистан, доктор юридических наук

М. Рахимов – начальник Исследовательского центра Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

И. Джураев – профессор сектора судебной власти, адвокатуры и правоохранительных органов Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

О. Нарзуллаев – профессор сектора экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Ф. Махмудов – заместитель директора Института переподготовки и повышения квалификации юридических кадров при Министерстве юстиции, доктор юридических наук, доцент

М. Кадирова – и.о. профессора сектора уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

И. Якубова – и.о. профессора сектора права интеллектуальной собственности Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Мухамеджанов – профессор сектора международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Н. Ниязова – профессор сектора узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета, кандидат педагогических наук

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

“Yuridik fanlar axborotnomasi – Вестник юридических наук – Review of law sciences” legal scientific-practical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020, with certificate number 0931.

The journal is included in the list of journals of the Supreme Attestation Commission under the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:

O. Choriev

Editors:

E. Mustafaev, E. Yarmolik, M. Sharifova, Sh. Beknazarova, Kh. Yuldasheva, E. Sharipov, K. Abduvalieva, Y. Makhmudov, F. Usmonova

Proofreader:

M. Tursunov

Technical editor:

U. Sapaev

Designer:

D. Rajapov

Publishing department address:

100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Subscription index: 1385.

Publishing license

№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 21.09.2026.

Paper size: A4.

Cond.p.f: 26,2.

Units: 100. Order: № 97.

Printing house license

№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city, Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD
EDITOR-IN-CHIEF

B. Khodjaev – Rector of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

Z. Esanova – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

EXECUTIVE EDITOR

O. Choriev – Director of the Publishing and Editorial Center of Tashkent State University of Law

MEMBERS OF EDITORIAL BOARD

Y. Kanyazov – Director of the Institute for Retraining and Advanced Training of Legal Personnel under the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Legal Sciences

J. Tashkulov – Head of the Department of the Institute of State and Law of the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

U. Tukhtasheva – Deputy Director of the Anti-Corruption Agency, Doctor of Law, Professor

M. Yasan – Professor of the Faculty of Law, Balikesir University (Turkey)

S. Ma'mun – Lecturer at Universitas Islam Negeri (Indonesia)

Sh. Asadov – Head of the Department of Legal Education and Forensic Examination of the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

J. Nematov – Professor of the Department of Administrative and Financial Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

M. Aminjonova – Associate Professor of the Department of Organization of Control over the Execution of Legislation of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law

M. Rakhimov – Head of the Research Center of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

I. Djuraev – Professor of the Department of Judiciary, Advocacy and Law Enforcement Agencies of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

O. Narzullaev – Professor of the Department of Environmental Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

F. Makhmudov – Deputy Director of the Institute for Retraining and Advanced Training of Legal Personnel under the Ministry of Justice, Doctor of Law, Associate Professor

M. Kadirova – Acting Professor of the Department of Criminal Procedure Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

I. Yakubova – Acting Professor of the Department of Intellectual Property Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Mukhamedjanov – Professor of the Department of International Law and Human Rights of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

N. Niyazova – Professor of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Candidate of Pedagogical Sciences

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI VA TARIXI. HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

11 **MUXIDDINOVA FIRYUZA ABDURASHIDOVNA**

Inson qadr-qimmati konsepsiyasining davlat va huquq to'g'risidagi ta'limotlardagi asosiy masalalari

22 **KURBANOV JAHONGIR ABDIMUTALLI O'G'LI**

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti hujjatlarining huquqiy tabiati: milliy qonunchilik va xorijiy davlatlar tajribasining qiyosiy-huquqiy tahlili

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

36 **TULTEYEV ILYAS TAVASOVICH**

Konstitutsiyaning to'g'ridan to'g'ri amal qilishini ta'minlashning ayrim nazariy va amaliy jihatlari

50 **YULDOSHEV AZIZJON ERGASHEVICH**

O'zbekistonda mahalliy boshqaruv va o'zini o'zi boshqarish: qonunchilik modeli evolyutsiyasi va konseptual aniqlik muammosi

62 **ILXOMBEKOV JASURBEK ILXOMBEK O'G'LI**

Internetda so'z erkinligi: konstitutsiyaviy kafolatlar va uni amalga oshirishning huquqiy chegaralari

73 **JAHONOV SHOHROH SHUHRAT O'G'LI**

Raqamlashtirish sharoitida axborot xavfsizligining konstitutsiyaviy-huquqiy mohiyati

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

84 **OTAXONOV FOZILJON XAYDAROVICH**

Xalqaro tijorat arbitrajining raqamli transformatsiyasi: huquqiy asoslar, institutsional muammolar va rivojlanish istiqbollari

100 **SHARAXMETOVA UMIDA SHAAKBAROVNA**

Oilaviy-huquqiy javobgarlik asoslarini belgilash muammolari

115 **UMAROVA DURDONA XASAN QIZI, NARZIEV OTABEK SA'DIYEVICH**

Raqamli iqtisodiyot va kripto-investitsiyalar doirasida investitsiya arbitrajining kelajagi

125 **BAXROMOVA NILUFAR XOSHI MOVNA**

Raqamli marketingda iste'molchilar huquqlarini buzganlik uchun fuqarolik-huquqiy javobgarlikni takomillashtirish masalalari

137 **ERGASHEVA SHOHISTA O'KTAM QIZI**

"Lex digitalis" raqamli aktivlarni tartibga solishning kollizion tamoyili sifatida

152 **SAMANDAROVA FERUZA BAXROMJON QIZI**

Davlat xaridida shartnoma erkinligi prinsipi: mazmuni va cheklovleri

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA
SUD EKSPERTIZASI

160 **XIKMATOV AZIZ BOBONAROVICH**

Jinoyat protsessida jismoniy nuqsonli shaxslarni so'roq qilish taktikasini takomillashtirish
asoslari

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

174 **CHARIYEV TO'YLI SAPARVELIYEVICH**

Turkmanistonning doimiy betaraflik maqomining keng miqyosda e'tirof etilishi va
shakllanishining huquqiy asoslari

183 **JUMAQULOV XUSNIDDIN SHOKIR O'G'LI**

Xalqaro temiryo'l huquqining zamonaviy rivojlanish tendensiyalari: COTIF va SMGS tizimlarining
qiyosiy-huquqiy tahlili

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

190 **XOMIDOV SHUXRAT GAFURJONOVICH**

BMT Korruptsiyaga qarshi konvensiyasining 14- va 52-moddalari: O'zbekiston uchun ustuvor
yo'nalishlar

12.00.13 – INSON HUQUQLARI

208 **NOSIROVA MARJONA NEGMAT QIZI**

Inson huquqlarini himoya qiluvchi nodavlat notijorat tashkilotlarning maqsadi, vazifalari
hamda faoliyat yo'nalishlari (tashkilotlar misolida)

12.00.18 – RAQAMLI HUQUQ

217 **YUNUSOVA MINOVVARXON SABIROVNA**

Zamonaviy davlat boshqaruvida yangi islohotlar va fuqarolar bilan raqamli muloqot modellari

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.01 – ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА. ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ

11 МУХИДДИНОВА ФИРЮЗА АБДУРАШИДОВНА

Основные вопросы концепции человеческого достоинства в учениях о государстве и праве

22 КУРБАНОВ ЖАХОНГИР АБДИМУТАЛЛИ УГЛИ

Правовая природа актов Президента Республики Узбекистан: сравнительно-правовой анализ национального законодательства и опыта зарубежных государств

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

36 ТУЛЬТЕЕВ ИЛЬЯС ТАВАСОВИЧ

Некоторые теоретические и практические аспекты обеспечения прямого действия Конституции

50 ЮЛДОШЕВ АЗИЗЖОН ЭРГАШЕВИЧ

Местное управление и самоуправление в Узбекистане: эволюция законодательной модели и проблема понятийной определённости

62 ИЛХОМБЕКОВ ЖАСУРБЕК ИЛХОМБЕК УГЛИ

Свобода слова в Интернете: конституционные гарантии и правовые пределы её реализации

73 ЖАХОНОВ ШОХРУХ ШУХРАТ УГЛИ

Конституционно-правовая сущность информационной безопасности в условиях цифровизации

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

84 ОТАХОНОВ ФОЗИЛЖОН ХАЙДАРОВИЧ

Цифровая трансформация международного коммерческого арбитража: правовые основы, институциональные проблемы и перспективы развития

100 ШАРАХМЕТОВА УМИДА ШААКБАРОВНА

Проблемы определения оснований ответственности членов семьи

115 УМАРОВА ДУРДОНА ХАСАН КИЗИ, НАРЗИЕВ ОТАБЕК САЪДИЕВИЧ

Будущее инвестиционного арбитража в условиях цифровой экономики и инвестиций в криптоактивы

125 БАХРОМОВА НИЛУФАР ХОШИМОВНА

Вопросы совершенствования гражданско-правовой ответственности за нарушение прав потребителей в цифровом маркетинге

137 ЭРГАШЕВА ШОХИСТА УКТАМ КИЗИ

Lex digitalis как коллизионный принцип регулирования цифровых активов

152 САМАНДАРОВА ФЕРУЗА БАХРОМЖОН КИЗИ

Принцип свободы договора в сфере государственных закупок: содержание и ограничения

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА,
ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

160 **ХИКМАТОВ АЗИЗ БОБОНАРОВИЧ**

Основы совершенствования тактики допроса лиц с физическими недостатками
в уголовном процессе

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

174 **ЧАРЫЕВ ТОЙЛЫ САПАРВЕЛИЕВИЧ**

Масштабное признание статуса постоянного нейтралитета Туркменистана и правовые
основы его происхождения

183 **ЖУМАКУЛОВ ХУСНИДДИН ШОКИР УГЛИ**

Современные тенденции развития международного железнодорожного права:
сравнительно-правовой анализ систем COTIF и СМГС

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

190 **ХОМИДОВ ШУХРАТ ГАФУРЖОНОВИЧ**

Имплементация статей 14 и 52 Конвенции ООН: приоритеты для Узбекистана

12.00.13 – ПРАВА ЧЕЛОВЕКА

208 **НОСИРОВА МАРЖОНА НЕГМАТ КИЗИ**

Цели, задачи и направления деятельности негосударственных некоммерческих
организаций, защищающих права человека (на примере отдельных организаций)

12.00.18 – ЦИФРОВЫЕ ПРАВА

217 **ЮНУСОВА МИНОВВАРХОН САБИРОВНА**

Современные реформы государственного управления и модели цифрового
взаимодействия с гражданами

CONTENTS

12.00.01 – THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

11 MUKHIDDINOVA FIRYUZA ABDURASHIDOVNA

Key issues of the concept of human dignity in the doctrines of state and law

22 KURBANOV JAHONGIR ABDIMUTALLI UGLI

The legal nature of acts of the President of the Republic of Uzbekistan: a comparative legal analysis of national legislation and foreign experience

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

36 TULTEEV ILYAS TAVASOVICH

Some theoretical and practical aspects of ensuring the direct effect of the Constitution

50 YULDASHEV AZIZJON ERGASHEVICH

Local governance and self-government in Uzbekistan: evolution of the legislative model and the problem of conceptual certainty

62 ILKHOMBEKOV JASURBEK ILKHOMBEKOVICH

Freedom of expression on the internet: constitutional guarantees and legal limits for its implementation

73 JAHONOV SHOHRUH SHUHRAT UGLI

Constitutional and legal essence of information security in the context of digitalization

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

84 OTAKHONOV FOZILJON KHAYDAROVICH

Digital transformation of international commercial arbitration: legal framework, institutional challenges, and development prospects

100 SHARAKHMETOVA UMIDA SHAAKBAROVNA

Problems of determining the grounds of family legal liability

115 UMAROVA DURDONA KHASAN KIZI, NARZIEV OTABEK SADIEVICH

The future of investment arbitration in the digital economy and crypto-investments

125 BAKHROMOVA NILUFAR KHOSHIMOVNA

Issues of improving civil liability for violation of consumer rights in digital marketing

137 ERGASHEVA SHOKHISTA UKTAM KIZI

Lex digitalis as a collision principle for regulating digital assets

152 SAMANDAROVA FERUZA BAKHROMJON KIZI

The principle of freedom of contract in public procurement: content and limitations

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

160 KHIKMATOV AZIZ BOBONAROVICH

Fundamentals of improving the tactics of interviewing persons with physical disabilities in criminal proceedings

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

174 **CHARIEV TOYLI SAPARVELIEVICH**

Broad recognition of Turkmenistan's permanent neutrality status and the legal foundations of its establishment

183 **JUMAKULOV KHUSNIDDIN SHOKIR UGLI**

Modern development trends in international railway law: a comparative legal analysis of the COTIF and SMGS systems

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

190 **KHOMIDOV SHUKHRAT GAFURJONOVICH**

Implementation of articles 14 and 52 of the UN Convention: priorities for Uzbekistan

12.00.13 – HUMAN RIGHTS

208 **NOSIROVA MARJONA NEGMAT KIZI**

Goals, objectives, and areas of activity of non-governmental non-profit organizations in the protection of human rights (based on organizational examples)

12.00.18 – DIGITAL LAW

217 **YUNUSOVA MINOVVARKHON SABIROVNA**

New reforms in modern public administration and digital interaction models with citizens

Kelib tushgan / Получено / Received: 08.08.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 03.09.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 21.09.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.rols.103006>

UDC: 342.7:004.056(045)(575.1)

RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA AXBOROT XAVFSIZLIGINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MOHIYATI

Jahonov Shohruh Shuhrat o'g'li,

Toshkent davlat yuridik universiteti ilmiy xodimi,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1119-2250>

e-mail: jahonovshohruh@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy raqamli transformatsiya sharoitida axborot xavfsizligini ta'minlashning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari tadqiq etiladi. Unda kibermakonning globallashuvi, kiberhujumlarning murakkablashuvi, sun'iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi, transchegaraviy raqamli platformalar va xorijiy raqamli infratuzilmalarning kengayishi natijasida axborot xavfsizligi tushunchasining mazmuni va huquqiy chegaralari kengayib borayotgani tahlil qilinadi. Axborot xavfsizligi davlat va jamiyat manfaatlarini himoya qilish bilan bir qatorda, shaxsga doir ma'lumotlar, shaxsiy hayot daxlsizligi, axborot erkinligi va boshqa fundamental huquqlarni ta'minlash bilan bog'liq kompleks konstitutsiyaviy-huquqiy institut sifatida yoritiladi. Tadqiqotda davlatning raqamli suvereniteti, transchegaraviy raqamli faoliyatga nisbatan raqamli yurisdiksiya va inson huquqlarini himoya qilish o'rtasidagi huquqiy muvozanat asosiy tadqiqot yo'nalishi sifatida belgilanadi. Xususan, xorijiy raqamli platformalar va infratuzilmalarning O'zbekiston hududida jismoniy mavjud bo'lmagan holda fuqarolar, axborot resurslari, raqamli infratuzilma hamda milliy manfaatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkinligi asoslanadi. Shu asosda raqamli yurisdiksiyani milliy qonunchilikda mustaqil huquqiy institut sifatida mustahkamlash taklif etiladi. Tadqiqot natijasida axborot xavfsizligining zamonaviy konstitutsiyaviy-huquqiy modelini "raqamli suverenitet – raqamli yurisdiksiya – inson huquqlari" uchligi asosida shakllantirish konsepsiyasi ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: axborot xavfsizligi, konstitutsiyaviy-huquqiy asoslar, raqamli suverenitet, raqamli yurisdiksiya, kibermakon, kiberxavfsizlik, transchegaraviy raqamli faoliyat, milliy xavfsizlik

КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВАЯ СУЩНОСТЬ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ

Жахонов Шохрух Шухрат угли,

доктор философии по юридическим наукам,
научный сотрудник

Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В статье исследуются конституционно-правовые основы обеспечения информационной безопасности в условиях современной цифровой трансформации. Анализируется расширение содержания и правовых границ понятия информационной безопасности, обусловленное глобализацией киберпространства, усложнением кибератак, стремительным

развитием технологий искусственного интеллекта, а также распространением трансграничных цифровых платформ и зарубежной цифровой инфраструктуры. Информационная безопасность рассматривается как комплексный конституционно-правовой институт, связанный не только с защитой интересов государства и общества, но и с обеспечением безопасности персональных данных, неприкосновенности частной жизни, свободы информации и других фундаментальных прав. Основным направлением исследования является определение правового баланса между цифровым суверенитетом государства, цифровой юрисдикцией в отношении трансграничной цифровой деятельности и защитой прав человека. В частности, обосновывается, что зарубежные цифровые платформы и инфраструктура, не имеющие физического присутствия на территории Узбекистана, могут оказывать существенное влияние на граждан, информационные ресурсы, цифровую инфраструктуру и национальные интересы страны. На этом основании предлагается закрепить цифровую юрисдикцию в национальном законодательстве в качестве самостоятельного правового института. По результатам исследования выдвинута концепция формирования современной конституционно-правовой модели информационной безопасности, основанной на триаде «цифровой суверенитет – цифровая юрисдикция – права человека».

Ключевые слова: информационная безопасность, конституционно-правовые основы, цифровой суверенитет, цифровая юрисдикция, киберпространство, кибербезопасность, трансграничная цифровая деятельность, национальная безопасность

CONSTITUTIONAL AND LEGAL ESSENCE OF INFORMATION SECURITY IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION

Jahonov Shohruh Shuhrat ugli,

Research Fellow at Tashkent State University of Law,
Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Abstract. *This article examines the constitutional and legal foundations of ensuring information security under the conditions of modern digital transformation. It analyzes how the concept and legal boundaries of information security are expanding due to the globalization of cyberspace, the increasing complexity of cyberattacks, the rapid development of artificial intelligence technologies, and the expansion of cross-border digital platforms and foreign digital infrastructures. Information security is highlighted as a complex constitutional and legal institution that, alongside protecting the interests of the state and society, is inherently linked to safeguarding personal data, privacy, freedom of information, and other fundamental rights. The study establishes the legal balance between state digital sovereignty, digital jurisdiction over cross-border digital activities, and the protection of human rights as its primary research vector. In particular, it substantiates that foreign digital platforms and infrastructures can exert a significant impact on citizens, information resources, digital infrastructure, and national interests without maintaining a physical presence in the territory of Uzbekistan. On this basis, the article proposes formalizing digital jurisdiction as an independent legal institution within national legislation. As a result of the study, a concept for shaping a modern constitutional-legal model of information security based on the triad of “digital sovereignty – digital jurisdiction – human rights” is advanced.*

Keywords: *information security, constitutional and legal foundations, digital sovereignty, digital jurisdiction, cyberspace, cybersecurity, cross-border digital activity, national security*

Kirish

XXI asrda kechayotgan jadal texnologik va raqamli transformatsiyalar davlat suvereniteti, milliy xavfsizlik va inson huquqlarining an'anaviy mazmunini qayta

ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Raqamli texnologiyalarning davlat boshqaruvi, iqtisodiyot va ijtimoiy munosabatlarga chuqur kirib borishi natijasida axborot va raqamli infratuzilmani himoya qilish davlat xavf-

sizligining muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda.

BMTning Raqamli hamkorlik yo'l xaritasida ham raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi bilan bir qatorda kiberxavfsizlik, ma'lumotlarni himoya qilish va inson huquqlarini ta'minlash masalalarini xalqaro hamkorlikning ustuvor yo'nalishlari sifatida rivojlantirish zarurligi qayd etilgan (United Nations, 2020).

Axborot makonining globallasuvi, kiberhujumlarning murakkablashuvi, zararli dasturlar va boshqa raqamli tahdidlarning kengayishi milliy xavfsizlik tizimlari oldiga yangi huquqiy vazifalarni qo'ymoqda. Zamonaviy kiberhujumlar davlat chegaralarini jismoniy kesib o'tmasdan, masofadan turib davlat axborot tizimlari, muhim infratuzilma obyektlari va fuqarolarning ma'lumotlariga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli kibermakonni himoya qilish bilan bir qatorda, xorijiy raqamli platformalar, transchegaraviy axborot tizimlari va raqamli xizmatlarning O'zbekiston hududidagi faoliyatiga nisbatan huquqiy yurisdiksiyani belgilash ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Yevropa Kengashi-ning Kiberjinoyatchilik to'g'risidagi Budapesht konvensiyasi kiberjinoyatlarga qarshi kurashish, elektron dalillarni olish va davlatlar o'rtasida hamkorlik qilishning asosiy xalqaro-huquqiy mexanizmlaridan birini shakllantiradi (Council of Europe, 2001).

Mazkur muammoning amaliy ahamiyati O'zbekistonda raqamli makonning jadal kengayishi va kiberxavflarning ortib borayotganida ham namoyon bo'lmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, 2019-yilda axborot texnologiyalaridan foydalanilgan holda 863 ta jinoyat qayd etilgan bo'lsa, 2024-yilda ushbu ko'rsatkich 58 800 taga yetgan. Shu davrda kiberjinoyatlarning umumiy jinoyatchilikdagi ulushi 6,2 foizdan 44,4 foizga oshgan. Bundan tashqari, 2025-yil yanvar-avgust oylarida O'zbekiston aholisining 94,2 foizi internetdan foydalangan. Mazkur ko'rsatkichlar raqam-

li makonda xavfsizlikni ta'minlash, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va davlatning raqamli suverenitetini mustahkamlash masalalari tobora dolzarb tus olayotganini ko'rsatadi (Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan, 2025).

Shu bilan birga, axborot xavfsizligini ta'minlash sohasida bir qator aniq huquqiy muammolar mavjud. Birinchidan, davlatning kibermakondagi yurisdiksiyasi va raqamli suvereniteti chegaralarini belgilash; ikkinchidan, xorijiy raqamli platformalar hamda transchegaraviy axborot tizimlarining O'zbekiston hududidagi faoliyatini huquqiy tartibga solish; uchinchidan, shaxsiy ma'lumotlar va elektron kommunikatsiyalarni himoya qilishning samarali mexanizmlarini takomillashtirish; to'rtinchidan, kiberjinoyatlarni aniqlash, tergov qilish va elektron dalillarni olishda xalqaro hamkorlikni kuchaytirish; beshinchidan, kiberxavfsizlik choralari qo'llash jarayonida insonning konstitutsiyaviy huquq va erkinliklari bilan davlat xavfsizligi o'rtasida qonuniy, zarur va mutanosib muvozanatni ta'minlash.

Biroq axborot xavfsizligini ta'minlash jarayoni inson huquqlarining konstitutsiyaviy kafolatlari bilan muvozanatda amalga oshirishi lozim. Xususan, davlatning kiberxavfsizlik choralari qo'llashi shaxsiy hayot daxlsizligi, axborotni izlash, olish va tarqatish erkinligi hamda kommunikatsiyalar sir saqlanishi kabi fundamental huquqlarga asossiz aralashuvga olib kelmasligi kerak. BMTning inson huquqlari va raqamli texnologiyalar bo'yicha yondashuvlari ham raqamli makonda xavfsizlikni ta'minlash bilan inson huquqlarini himoya qilish o'zaro bog'liq vazifalar ekanini ko'rsatadi (Mendel et al., 2012).

Shu nuqtayi nazardan, zamonaviy axborot xavfsizligining konstitutsiyaviy-huquqiy modeli nafaqat milliy axborot resurslari va raqamli infratuzilmani himoya qilishni, balki xorijiy va transchegaraviy raqamli subyektlarning mamlakat hududidagi faoliyatini huquqiy tartibga solish hamda davlat xavfsizligi

bilan insonning fundamental huquqlari o'rtasida qonuniy, zarur va mutanosib muvozanatni ta'minlashni ham qamrab olishi lozim.

Metodlar

Tadqiqotning metodologik asosini axborot xavfsizligini ta'minlashning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslarini kompleks o'rganishga qaratilgan umumilmiy va maxsus yuridik metodlar tizimi tashkil etadi. Tadqiqotda axborot xavfsizligi davlat suvereniteti, raqamli yurisdiksiya va inson huquqlari bilan uzviy bog'liqlikda tahlil qilindi.

Tizimli-huquqiy metod orqali axborot xavfsizligining konstitutsiyaviy-huquqiy tizimdagi o'rni, davlat organlarining vakolatlari hamda inson huquqlari bilan o'zaro muvozanati o'rganildi. Formal-yuridik metod asosida O'zbekistonning axborotlashtirish, kiberxavfsizlik, shaxsga doir ma'lumotlar va raqamli boshqaruvga oid qonunchiligi tahlil qilindi.

Qiyosiy-huquqiy metod yordamida xorijiy davlatlar va xalqaro tashkilotlarning kiberxavfsizlik, raqamli yurisdiksiya va raqamli huquqlarni tartibga solish tajribasi O'zbekiston qonunchiligi bilan qiyoslandi. Tarixiy-huquqiy metod axborot xavfsizligi tushunchasining an'anaviy axborot muhofazasidan zamonaviy raqamli xavfsizlik konsepsiyasigacha rivojlanishini aniqlashga xizmat qildi.

Shuningdek, huquqiy modellashtirish va prognozlash orqali xorijiy raqamli platformalar, transchegaraviy infratuzilmalar va yangi texnologiyalarning milliy yurisdiksiya hamda konstitutsiyaviy huquqlarga ta'siri baholanib, milliy qonunchilikni takomillashtirish bo'yicha ilmiy takliflar ishlab chiqildi.

Natijalar

O'zbekistonda axborot xavfsizligini ta'minlashning normativ-huquqiy asoslarini konstitutsiyaviy normalar, milliy qonunchilik hujjatlari hamda xalqaro-huquqiy hujjatlar tashkil etadi. Mazkur hujjatlarni tartibga solish predmeti va yuridik kuchiga ko'ra tizimlashtirish axborot xavfsizligi, raqamli suverenitet va inson huquqlari o'rtasidagi o'zaro

bog'liqlikni yaxlit holda ochib berish imkonini beradi.

Birinchidan, konstitutsiyaviy-huquqiy asoslar axborot xavfsizligini ta'minlashning fundamental prinsiplarini belgilaydi. Bunda insonning shaxsiy hayoti daxlsizligi, shaxsga doir ma'lumotlarning himoyasi, axborotni izlash, olish va tarqatish huquqi, yozishmalar, telefon orqali so'zlashuvlar va boshqa kommunikatsiyalarning sir saqlanishi kabi konstitutsiyaviy huquqlar alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur normalar davlatning axborot xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan faoliyati inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlash talabi bilan uyg'un holda amalga oshirilishini nazarda tutadi.

Ikkinchidan, sohani bevosita tartibga soluvchi qonun hujjatlari axborot xavfsizligining mazmuni, subyektlari va huquqiy kafolatlarini aniqlashtiradi. Xususan, O'zbekiston Respublikasining 2002-yil 12-dekabrda №439-II-sonli "Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to'g'risida"gi Qonunining 3-moddasida axborot xavfsizligi "axborot borasidagi xavfsizlik" sifatida ifodalanib, axborot sohasida shaxs, jamiyat va davlat manfaatlarining himoyalanganlik holati sifatida belgilangan (Republic of Uzbekistan, 2002). Mazkur normativ yondashuv axborot xavfsizligini faqat davlat xavfsizligi manfaatlarini himoya qilish bilan cheklamay, shaxs va jamiyatning axborot sohasidagi huquq va qonuniy manfaatlarini ham uning tarkibiy qismi sifatida e'tirof etadi.

Shuningdek, shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish, axborotlashtirish, elektron hukumat, kiberxavfsizlik va axborotdan foydalanish bilan bog'liq munosabatlarni tartibga soluvchi qonunchilik hujjatlari axborot xavfsizligining alohida yo'nalishlari bo'yicha huquqiy mexanizmlarni shakllantiradi. Shu nuqtayi nazardan, mazkur hujjatlarni faqat sanab o'tish emas, balki ularning tartibga solish predmeti bo'yicha o'zaro bog'liqligini aniqlash muhimdir.

Biroq mazkur normativ yondashuv qabul qilingan davrdan buyon axborot-kommuni-

katsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi axborot xavfsizligining obyektlari, subyektlari va tahdidlarining sezilarli darajada o'zgarishiga olib keldi. Raqamli platformalar, bulutli texnologiyalar, katta ma'lumotlar, sun'iy intellekt, avtomatlashtirilgan qaror qabul qilish tizimlari, kiberhujumlar hamda transchegaraviy ma'lumotlar oqimining kengayishi natijasida axborot xavfsizligi endilikda faqat axborot tizimlarining texnik yaxlitligini ta'minlash masalasi sifatida qaralishi mumkin emas.

Uchinchidan, xalqaro-huquqiy hujjatlar axborot xavfsizligi va inson huquqlarini ta'minlashning umumiy xalqaro standartlarini shakllantiradi. BMTning raqamli hamkorlikka oid yondashuvlarida raqamli texnologiyalar inson huquqlarini amalga oshirish uchun yangi imkoniyatlar yaratishi bilan birga, shaxsiy hayot daxlsizligi, ma'lumotlarni himoya qilish, noqonuniy kuzatuv va axborot manipulyatsiyasi kabi xavflarni yuzaga keltirishi qayd etilgan. Shu jihatdan, xalqaro-huquqiy standartlar milliy qonunchilikni takomillashtirishning muhim manbalaridan biri hisoblanadi.

Shu nuqtayi nazardan, A.T. Axmedov va D.S. Igamberdiyevning (2024) axborot xavfsizligi tushunchasining texnik himoya doirasidan chiqib, axborot-psixologik xurujlar, mafkuraviy buzg'unchilik va dezinformatsion ta'sirlardan himoyalaniшни ham qamrab olayotgani haqidagi fikri alohida ahamiyatga ega. Ushbu yondashuv axborot xavfsizligini davlatning texnik infratuzilmasini himoya qilish bilan cheklash emas, balki jamiyatning axborot makonidagi barqarorligi va konstitutsiyaviy qadriyatlarini himoya qilish bilan bog'liq kompleks huquqiy institut sifatida talqin qilish zarurligini ko'rsatadi.

Axborot xavfsizligining inson huquqlari bilan uzviy bog'liqligi, ayniqsa, shaxsga doir ma'lumotlarni qayta ishlash jarayonida yaqqol namoyon bo'ladi. Daniel J. Solove (2013) zamonaviy maxfiylikni faqat shaxsning o'z ma'lumotlarini "yashirish" yoki ularni oshkor qilishga rozilik berish masalasi bilan chek-

lash yetarli emasligini asoslaydi. Uning tadqiqotlariga ko'ra, raqamli muhitda shaxsning o'z maxfiyligini mustaqil ravishda boshqarishi ko'plab subyektlarning ma'lumotlarni yig'ishi, qayta ishlashi va turli maqsadlarda birlashtirishi sababli amalda cheklangan. Shu bois shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish faqat individual rozilik mexanizmiga emas, balki samarali institutsional va huquqiy kafolatlarga ham tayanishi kerak.

Mazkur ilmiy yondashuv O'zbekiston sharoitida axborot xavfsizligi va shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish o'rtasidagi munosabatni qayta ko'rib chiqish zarurligini ko'rsatadi. Chunki raqamli platformalar tomonidan ma'lumotlarni avtomatlashtirilgan tarzda yig'ish, turli ma'lumotlar bazalarini o'zaro bog'lash va algoritmik tahlil qilish natijasida shaxs to'g'risidagi ma'lumotlar uning bevosita roziligidan tashqari yangi huquqiy va ijtimoiy oqibatlarni yuzaga keltirishi mumkin (Schwartz & Solove, 2011).

Demak, axborot xavfsizligi shaxsning ma'lumotlarini faqat noqonuniy kirishdan himoya qilishni emas, balki ularning qanday maqsadda yig'ilishi, qayta ishlaniishi, saqlanishi, uzatilishi va ikkilamchi foydalanilishining qonuniyligini ham qamrab olishi lozim.

To'rtinchidan, davlatning axborot suvereniteti va raqamli yurisdiksiyasini ta'minlashga qaratilgan huquqiy mexanizmlar zamonaviy axborot xavfsizligining alohida yo'nalishini tashkil etadi. A.E. Farzullayeva tomonidan ilgari surilgan davlatning axborot suvereniteti va xavfsizligini mamlakatning tashqi kuchlar aralashuvisiz mustaqil axborot siyosatini yuritish, ichki kibermakon barqarorligi hamda milliy ma'lumotlar resurslarini himoya qilish qobiliyati sifatida talqin qilish ushbu tadqiqot uchun muhim nazariy asosni tashkil etadi (Farzullaeva, 2022). Mazkur yondashuvdan kelib chiqib, axborot suverenitetini davlatning axborot resurslari ustidan mutlaq nazorati sifatida emas, balki milliy raqamli makonda davlatning qonuniy tartibga solish va himoya qilish vakolatini samarali

amalg oshirish qobiliyati sifatida talqin qilish maqsadga muvofiq.

Bunda alohida e'tibor xorijiy raqamli infratuzilmalarning O'zbekiston hududidagi faoliyatiga qaratilishi lozim. Zamonaviy raqamli iqtisodiyot sharoitida platforma, bulutli xizmat yoki ma'lumotlarni qayta ishlash tizimining texnik infratuzilmasi mamlakat hududidan tashqarida joylashgan bo'lishi mumkin, biroq uning xizmatlari O'zbekiston hududidagi foydalanuvchilarga bevosita taqdim etiladi va ularning shaxsga doir ma'lumotlariga, axborot xulq-atvoriga yoki milliy axborot makoniga ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli raqamli yurisdiksiyani faqat server yoki kompaniyaning jismoniy joylashuviga bog'lash yetarli huquqiy himoyani ta'minlamaydi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bunday holatlarda "raqamli faoliyatning hududiy ta'siri" mezonini qo'llash maqsadga muvofiq. Ya'ni xorijiy raqamli subyekt O'zbekiston hududida xizmat ko'rsatsa, O'zbekiston fuqarolarining shaxsga doir ma'lumotlarini qayta ishlasa yoki milliy muhim axborot infratuzilmasiga sezilarli ta'sir ko'rsatsa, uning faoliyatiga nisbatan O'zbekiston qonunchiligining tegishli talablari tatbiq etilishi mumkin (Republic of Uzbekistan, 2019).

Beshinchidan, sun'iy intellekt va algoritmik boshqaruv bilan bog'liq huquqiy tartibga solish axborot xavfsizligining yangi yo'nalishi sifatida shakllanmoqda. Algoritmik tizimlarning yopiq ishlashi, katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlashi va avtomatlashtirilgan qarorlarning inson huquqlariga ta'siri yangi huquqiy kafolatlarni talab qilmoqda. BMT Inson huquqlari kengashining 2025-yil 7-iyuldagi A/HRC/RES/59/11-sonli rezolyutsiyasida yangi va rivojlanayotgan raqamli texnologiyalar hamda inson huquqlari o'rtasidagi bog'liqlik alohida e'tirof etilgan (United Nations Human Rights Council, 2025). BMTning Global Digital Compact hujjatida ham raqamli va yangi texnologiyalarni boshqarish jarayonida inson huquqlarini xalqaro

huquq asosida hurmat qilish, himoya qilish va ilgari surish zarurligi belgilangan.

Shu asosda tadqiqot natijalari axborot xavfsizligining zamonaviy konstitutsiyaviy-huquqiy modelini uch o'zaro bog'liq komponent — raqamli suverenitet, raqamli yurisdiksiya va inson huquqlari asosida shakllantirish zarurligini ko'rsatadi. Raqamli suverenitet davlatning milliy raqamli makonni himoya qilish va tartibga solish qobiliyatini; raqamli yurisdiksiya davlat qonunchiligining transchegaraviy raqamli faoliyatga tatbiq etilish chegaralarini; inson huquqlari esa davlatning xavfsizlik maqsadidagi vakolatlarini amalga oshirishning konstitutsiyaviy chegaralarini ifodalaydi.

Natijada, axborot xavfsizligini ta'minlashning zamonaviy modeli faqat kiberhujumlarga qarshi texnik choralar yig'indisi sifatida emas, balki davlat suverenitetini, milliy raqamli infratuzilmani, shaxsga doir ma'lumotlarni, axborot makonining yaxlitligini va insonning fundamental huquqlarini bir vaqtning o'zida himoya qiluvchi kompleks konstitutsiyaviy-huquqiy mexanizm sifatida shakllantirilishi lozim.

Muhokama

O'tkazilgan tadqiqot natijalari zamonaviy axborot xavfsizligini ta'minlashning mavjud huquqiy modeli an'anaviy "axborot resurslarini himoya qilish" yondashuvidan kengroq mazmunga ega bo'lishi lozimligini ko'rsatmoqda. Yuqorida ta'kidlanganidek, O'zbekiston Respublikasining "Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to'g'risida"gi Qonunida axborot xavfsizligi shaxs, jamiyat va davlatning axborot borasidagi manfaatlari himoyalanganligi bilan bog'langan bo'lsa, mazkur yondashuv raqamli transformatsiya sharoitida kibermakon, raqamli infratuzilma, transchegaraviy ma'lumotlar oqimi va algoritmik tizimlar bilan bog'liq yangi huquqiy munosabatlarni ham qamrab olishi zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Mahalliy olimlar A.T. Axmedov va D.S. Igamberdiyev axborot xavfsizligini texnik himoya doirasidan kengroq talqin qi-

lib, axborot-psixologik xurujlar, mafkuraviy buzg'unchilik va dezinformatsion ta'sirlardan himoyalaniшни ham uning tarkibiga kiritadilar (Akhmedov & Igamberdiev, 2025). Mazkur yondashuvning muhim jihati shundaki, unda axborot xavfsizligi nafaqat texnik infratuzilmaning, balki jamiyatning axborot makonidagi barqarorligining muhim sharti sifatida baholanadi. Biroq ushbu yondashuvni raqamli transformatsiyaning zamonaviy tendensiyalari bilan uyg'unlashtirish natijasida axborot xavfsizligi doirasiga shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish, transchegaraviy ma'lumotlar almashinuvi, raqamli platformalar va algoritmik tizimlar faoliyatini huquqiy tartibga solish kabi yangi yo'nalishlarni ham kiritish zarur, deb hisoblaymiz.

Mazkur masalaga chet ellik olimlarning yondashuvi esa, avvalo, shaxsning raqamli muhitdagi huquqiy maqomi va ma'lumotlari ustidan nazoratini ta'minlash masalasiga urg'u beradi. Xususan, Daniel J. Solove (2013) zamonaviy raqamli muhitda maxfiylikni faqat shaxsning ma'lumotlarini oshkor qilishga roziligi bilan izohlash yetarli emasligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, ma'lumotlarni turli subyektlar tomonidan yig'ish, qayta ishlash, birlashtirish va ulardan ikkilamchi foydalanish jarayonlari shaxsning o'z ma'lumotlari ustidan real nazoratini cheklashi mumkin.

Bizningcha, Solove yondashuvining asosiy ilmiy ahamiyati shundaki, u axborot xavfsizligini faqat davlat yoki jamiyat xavfsizligi nuqtayi nazaridan emas, balki shaxsning raqamli muhitdagi huquqiy avtonomiyasi nuqtayi nazaridan ham baholash imkonini beradi. Shu bilan birga, uning maxfiylikka oid konsepsiyasi mahalliy olimlarning axborot xavfsizligining ijtimoiy va axborot-psixologik jihatlariga bergan bahosi bilan birgalikda ko'rib chiqilganda, mazkur tushunchaning kompleks xarakterini yanada aniqroq ochib beradi. Demak, mahalliy yondashuv ko'proq jamiyat va davlatning axborot makonidagi barqarorligiga, Solove yondashuvi esa shaxsning ma'lumotlari va maxfiyligi ustidan nazoratiga urg'u

beradi. Bizning pozitsiyamizga ko'ra, zamonaviy axborot xavfsizligi modeli aynan ushbu ikki yo'nalishni birlashtirishi lozim.

Shuningdek, P. Schwartz va D. Solove (2011) tomonidan ishlab chiqilgan "PII 2.0" konsepsiyasida shaxsni aniqlash imkonini beruvchi ma'lumotlar doirasi texnologik taraqqiyot ta'sirida kengayib borishi, dastlab shaxsga bevosita bog'liq bo'lmagan ma'lumotlar boshqa ma'lumotlar bilan birlashtirilishi natijasida shaxsni aniqlash imkonini berishi mumkinligi asoslanadi. Ushbu yondashuv mahalliy huquqiy tartibga solish amaliyotida ham muhim ahamiyatga ega. Chunki raqamli platformalar va axborot tizimlarida ma'lumotlarning o'zaro integratsiyalashuvi shaxsga doir ma'lumot tushunchasining an'anaviy chegaralarini kengaytiradi.

Shu jihatdan, P. Schwartz va D. Solove qarashlari A.T. Axmedov va D.S. Igamberdievning axborot xavfsizligini keng ijtimoiy hodisa sifatida talqin qiluvchi yondashuvini to'ldiradi. Birinchi yondashuv ma'lumotlarning shaxsni aniqlash imkoniyati va maxfiylik xavflariga e'tibor qaratsa, ikkinchi yondashuv axborot makonining ijtimoiy barqarorligi va axborot-psixologik xavflarni qamrab oladi. Bizningcha, ushbu ikki yondashuvni integratsiyalash orqali axborot xavfsizligini "davlat – jamiyat – shaxs – raqamli infratuzilma" o'rtasidagi o'zaro bog'liq munosabatlarni tartibga soluvchi kompleks huquqiy institut sifatida shakllantirish mumkin.

Birinchi navbatda, axborot xavfsizligini davlat suverenitetining raqamli o'lchovi bilan bog'lash zarur. An'anaviy suverenitet davlatning o'z hududi, aholisi va davlat hokimiyati ustidan oliy hokimiyatini ifodalagan bo'lsa, raqamli muhitda davlat suvereniteti uning milliy axborot makoni, muhim raqamli infratuzilmasi va ma'lumotlar resurslarini samarali himoya qilish hamda ular bilan bog'liq huquqiy munosabatlarni tartibga solish qobiliyati bilan ham belgilanmoqda. Shu sababli axborot xavfsizligini davlat suverenitetining zamonaviy konstitutsiyaviy-huquqiy tarkibiy qismi sifatida ko'rib chiqish maqsadga muvofiq.

Mazkur xulosa raqamli texnologiyalar sharoitida inson huquqlarini himoya qilishga oid zamonaviy xalqaro yondashuvlarga ham mos keladi. BMT Bosh Assambleyasining 2025-yil 18-dekabrda A/RES/80/215-sonli rezolyutsiyasida raqamli texnologiyalar rivojlanishi sharoitida inson huquqlari va asosiy erkinliklarini ilgari surish hamda himoya qilish masalalari alohida qayd etilgan (United Nations General Assembly, 2025). BMT Inson huquqlari kengashining 2025-yil 7-iyuldagi A/HRC/RES/59/11-sonli rezolyutsiyasida esa yangi va rivojlanayotgan raqamli texnologiyalarning inson huquqlariga ta'siri alohida huquqiy masala sifatida e'tirof etilgan (United Nations Human Rights Council, 2025).

Mazkur xalqaro yondashuvlardan farqli ravishda, davlat suverenitetiga oid milliy ilmiy qarashlarda asosiy e'tibor davlatning milliy axborot makonini va axborot resurslarini himoya qilish qobiliyatiga qaratiladi. A.E. Farzullayeva davlatning axborot suvereniteti va xavfsizligini mamlakatning tashqi kuchlar aralashuvsiz mustaqil axborot siyosatini yuritish, ichki kibermakon barqarorligi hamda milliy ma'lumotlar resurslarini himoya qilish qobiliyati sifatida talqin qiladi (Farzullaeva, 2022). Bizningcha, ushbu yondashuvni zamonaviy xalqaro standartlar bilan uyg'unlashtirish natijasida axborot suverenitetini davlatning axborot resurslari ustidan mutlaq nazorati sifatida emas, balki milliy raqamli makonda davlatning qonuniy tartibga solish va himoya qilish vakolatini samarali amalga oshirish qobiliyati sifatida talqin qilish maqsadga muvofiq.

Ikkinchi muhim jihat raqamli yurisdiksiya masalasidir. Bugungi kunda raqamli xizmat ko'rsatuvchi subyektning jismoniy joylashuvi bilan uning huquqiy va ijtimoiy ta'sir doirasi o'rtasida tafovut mavjud. Xorijiy platforma serverlari O'zbekiston hududidan tashqari joylashgan bo'lishi mumkin, biroq ushbu platforma O'zbekiston fuqarolariga xizmat ko'rsatishi, ularning shaxsga doir ma'lumotlarini qayta ishlashi yoki milliy axborot makoniga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu

sababli raqamli yurisdiksiyani faqat infratuzilmaning geografik joylashuvi bilan belgilash zamonaviy raqamli munosabatlarning mohiyatiga to'liq mos kelmaydi. Shu bilan birga, buni cheklab qo'yish mamlakat rivojlanishini ham to'sib qo'yadi (OECD, n.d.).

Shundan kelib chiqib, raqamli faoliyatning real ta'siri mezonini huquqiy tartibga solishga kiritish ilmiy va amaliy jihatdan maqsadga muvofiqdir. Bunda xorijiy raqamli subyektning O'zbekiston hududidagi foydalanuvchilariga ko'rsatayotgan xizmatlari, qayta ishlamayotgan ma'lumotlarning turi, milliy muhim infratuzilmaga ta'siri va mamlakat hududida yuzaga keltirayotgan huquqiy oqibatlari kabi mezonlar hisobga olinishi mumkin. Mazkur yondashuv transchegaraviy raqamli faoliyatga nisbatan davlat yurisdiksiyasini aniqroq belgilash imkonini beradi.

Shu bilan birga, xorijiy raqamli infratuzilmalarga nisbatan davlat nazoratini kuchaytirish raqamli proteksionizmga aylanmasligi kerak. Tartibga solishning maqsadi raqamli xizmatlarning xalqaro almashinuvini asossiz cheklash emas, balki milliy xavfsizlik, shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish va konstitutsiyaviy huquqlarni ta'minlash uchun zarur huquqiy kafolatlarni yaratishdan iborat bo'lishi lozim.

Uchinchidan, tadqiqot axborot xavfsizligi va insonning konstitutsiyaviy huquqlari o'rtasidagi muvozanatni markaziy huquqiy masala sifatida ko'rsatadi. Kiberhujumlar va boshqa raqamli tahdidlarning oldini olish davlatdan monitoring va himoya mexanizmlaridan foydalanishni talab qilishi mumkin. Biroq bunday vakolatlarning kengayishi axborot olish va tarqatish erkinligi, shaxsiy hayot daxlsizligi hamda shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish huquqlariga nomutanosib aralashuv xavfini ham yuzaga keltiradi.

Shu nuqtayi nazardan, axborot xavfsizligi sohasidagi har qanday cheklov qonuniylik, legitim maqsad, zaruriyat va mutanosiblik mezonlariga javob berishi lozim. Mazkur mezonlar xavfsizlik manfaatlari bilan shaxsning

fundamental huquqlari o'rtasidagi konstitutsiyaviy muvozanatni ta'minlashning muhim vositasi hisoblanadi.

To'rtinchidan, sun'iy intellekt va algoritmik boshqaruv axborot xavfsizligining yangi huquqiy o'lchamini shakllantirmoqda. Algoritmik tizimlarning yopiq ishlashi, qarorlarning shakllanish mexanizmlarini tushuntirishning cheklanganligi va katta hajmdagi ma'lumotlardan foydalanish diskriminatsiya, noqonuniy profil yaratish yoki shaxs huquqlarining buzilishi xavfini yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli zamonaviy axborot xavfsizligi modeli algoritmik shaffoflik, inson nazorati va ma'lumotlardan maqsadli foydalanish prinsiplarini ham qamrab olishi lozim.

Umuman olganda, mahalliy va chet ellik olimlarning qarashlarini qiyosiy tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, mahalliy ilmiy yondashuvlarda axborot makonining barqarorligi, davlat va jamiyat manfaatlarini himoya qilish masalalari ustuvor bo'lsa, xorijiy tadqiqotlarda shaxsiy hayot daxlsizligi, ma'lumotlar ustidan nazorat, raqamli avtonomiya va yangi texnologiyalarning inson huquqlariga ta'siri masalalariga ko'proq e'tibor qaratiladi. Biroq mazkur yondashuvlarni bir-biriga qarama-qarshi qo'yish emas, balki ularni o'zaro to'ldiruvchi ilmiy konsepsiyalar sifatida baholash maqsadga muvofiq. Bizningcha, O'zbekiston sharoitida zamonaviy axborot xavfsizligining samarali konstitutsiyaviy-huquqiy modeli davlat va jamiyat xavfsizligini ta'minlash, shaxsning raqamli huquqlarini himoya qilish hamda transchegaraviy raqamli munosabatlarni huquqiy tartibga solishning o'zaro uyg'unligiga asoslanishi kerak.

Shu asosda tadqiqotning asosiy ilmiy xulosasi sifatida "raqamli suverenitet – raqamli yurisdiksiya – inson huquqlari" uchligi axborot xavfsizligini konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solishning fundamental modeli sifatida taklif etiladi. Mazkur modelda raqamli suverenitet davlatning milliy raqamli makonni himoya qilish vakolatini, raqamli yurisdiksiya

ushbu vakolatning hududiy va transchegaraviy chegaralarini, inson huquqlari esa davlatning mazkur vakolatlarini amalga oshirishdagi konstitutsiyaviy chegaralarini belgilaydi.

Demak, zamonaviy axborot xavfsizligini ta'minlashning samarali modeli davlatning raqamli makon ustidan nazoratini mutlaq kuchaytirishga emas, balki aniq huquqiy vakolatlar, transchegaraviy yurisdiksiya, texnologik xavfsizlik va inson huquqlarini o'zaro muvozanatlashtirishga asoslanishi lozim.

Xulosa

Zamonaviy axborot xavfsizligi raqamli suverenitet, raqamli yurisdiksiya va inson huquqlarining o'zaro bog'liqligi asosida shakllanadigan kompleks konstitutsiyaviy-huquqiy institut sifatida qaralishi lozim. Raqamli suverenitet davlatning milliy raqamli makonni himoya qilish va tartibga solish qobiliyatini, raqamli yurisdiksiya esa transchegaraviy raqamli faoliyatga nisbatan davlat qonunchiligining qo'llanish doirasini belgilaydi.

Shu asosda axborot xavfsizligini ta'minlashda davlat manfaatlarini va inson huquqlari o'rtasida qonuniylik, zaruriyat va mutanosiblik tamoyillariga asoslangan konstitutsiyaviy muvozanatni ta'minlash zarur, degan ilmiy xulosaga kelindi. Mazkur xulosalar asosida "Kiberxavfsizlik to'g'risida"gi Qonunga "raqamli yurisdiksiya" hamda "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonunga "raqamli suverenitet" tushunchalarini kiritish taklif etildi.

O'zbekiston Respublikasining 2022-yil 15-apreldagi O'RQ-764-sonli "Kiberxavfsizlik to'g'risida"gi Qonuni 3-moddasiga "raqamli yurisdiksiya" tushunchasini mustahkamlab, uni quyidagicha ifodalash taklif etiladi:

"Raqamli yurisdiksiya – O'zbekiston Respublikasi hududida yoki uning raqamli makonida amalga oshiriladigan, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi hududidagi shaxslar, raqamli infratuzilma, axborot resurslari yoxud qonun bilan qo'riqlanadigan manfaatlarga bevosita yoki sezilarli huquqiy, iqtisodiy yoxud texnologik ta'sir ko'rsatadigan transchegaraviy raqamli faoliyatga nisbatan O'zbekiston

Respublikasi qonunchiligini qo'llash vakolatidir" (Republic of Uzbekistan, 2022).

O'zbekiston Respublikasining "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonuniga "Raqamli suverenitet" tushunchasini kiritish va uni quyidagicha ifodalash taklif etiladi:

"Raqamli suverenitet – O'zbekiston Respublikasining milliy raqamli infratuzilma, davlat axborot resurslari va strategik ma'lu-

motlar bilan bir qatorda, O'zbekiston Respublikasi hududida faoliyat yuritayotgan yoki O'zbekiston Respublikasi yurisdiksiyasidagi xorijiy va transmilliy raqamli infratuzilmalar, platformalar, axborot tizimlari hamda raqamli xizmatlar ustidan Konstitutsiya va qonunlarda belgilangan doirada huquqiy tartibga solish, nazorat va yurisdiksiyani amalga oshirish qobiliyati".

REFERENCES

Akhmedov, A. T., & Igamberdiev, D. S. (2025). *Constitutional and legal foundations of the right to access information: Legal classification of types and sources of information*. In *Science of the new era: Innovative ideas and solutions for man* [Proceedings of the III Republican Scientific and Practical Conference]. Scienceproblems team. https://konferensiyalar.uz/Respublika_anjumani/paper/view/119/84

Axmedov, A. T., Igamberdiyev, D. S., Erkinjonova, N., Valiyeva, G., & Abdujabborov, U. (2024). O'zbekistonda axborot xavfsizligining ma'naviy va huquqiy asoslari [Moral and legal foundations of information security in Uzbekistan]. *Science and Innovation in the Education System*, 3(14), 14–18.

Council of Europe. (2001, November 23). *The Convention on Cybercrime (Budapest Convention, ETS No. 185) and its protocols*. <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/the-budapest-convention>

Farzullaeva, A. E. (2022). Constitutional-legal aspects of information security in the context of globalization. *ScienceRise: Juridical Science*, 1(19), 13–18. <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2022.253823>

Mendel, T., Puddephatt, A., Wagner, B., Hawtin, D., & Torres, N. (2012). *Global survey on Internet privacy and freedom of expression*. UNESCO Publishing. <https://www.unesco.org/en/articles/global-survey-internet-privacy-and-freedom-expression>

Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan. (2025, May 7). *Kiberjinoyatlarni jilovlash orqali xavfsiz kibermakon yaratish: Raqamli transformatsiya sharoitida kiberjinoyatlarning barvaqt oldini olishda O'zbekiston tajribasi* [Creating a safe cyberspace by curbing cybercrime: Uzbekistan's experience in early prevention of cybercrime in the context of digital transformation]. <https://gov.uz/oz/iiv/news/view/52319>

OECD. (n.d.). *Digital STRI*. <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/services-trade-restrictiveness-index/digital-stri.html>

Republic of Uzbekistan. (2002, December 12). *On principles and guarantees of freedom of information (Law No. 439-II)*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/-52268>

Republic of Uzbekistan. (2019, July 2). *On personal data (Law No. LRU-547)*. Lex.uz. <https://lex.uz/mact/-4396419>

Republic of Uzbekistan. (2022, April 15). *On cybersecurity (Law No. LRU-764)*. Lex.uz. <https://lex.uz/uz/docs/-5960604>

Schwartz, P. M., & Solove, D. J. (2011). The PII problem: Privacy and a new concept of personally identifiable information. *New York University Law Review*, 86(6), 1814–1894. <https://nyulawreview.org/issues/volume-86-number-6/the-pii-problem-privacy-and-a-new-concept-of-personally-identifiable-information/>

Solove, D. J. (2013). Privacy self-management and the consent dilemma. *Harvard Law Review*, 126(7), 1880–1903. https://scholarship.law.gwu.edu/faculty_publications/936/

United Nations General Assembly. (2025, December 18). *Promotion and protection of human rights in the context of digital technologies (Resolution A/RES/80/215)*. United Nations Digital Library. <https://digitallibrary.un.org/record/4098443>

United Nations Human Rights Council. (2023, July 14). *New and emerging digital technologies and human rights (Resolution A/HRC/RES/53/29)*. United Nations Digital Library. <https://digitallibrary.un.org/record/4020206>

United Nations Human Rights Council. (2025, July 7). *New and emerging digital technologies and human rights (Resolution A/HRC/RES/59/11)*. United Nations Digital Library. <https://digitallibrary.un.org/record/4087001>

United Nations. (2020, June 11). *Roadmap for digital cooperation*. Office for Digital and Emerging Technologies. <https://www.un.org/digital-emerging-technologies/content/roadmap-digital-cooperation>

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК REVIEW OF LAW SCIENCES

Huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

Правовой научно-практический журнал

Legal scientific-practical journal

2026-yil 3-son

VOLUME 10 / ISSUE 3 / 2026

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.ROLS.103](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.ROLS.103)